

Marko Juhant: "Če otroku nekaj ne uspe, naj poizkusi drugače, saj smo unikatni."

Za navdih 7. 9. 2012

Skupaj s soavtorico Simono Levč **Marko Juhant**, specialni pedagog za motnje vedenja in osebnosti, k branju njune knjige **Varuh otrokovih dolžnosti** vabi starše s pojasnilom, da bodo v knjigi našli potrditev, da je v redu, če od otrok tudi kaj zahtevajo in če jim naložijo delo in opravila. Da je prav vztrajati, da je delo opravljeno!

Kako se lahko starši pripravijo na otrokovo novo življenjsko obdobje – začetek šolanja?

Marko: Vsako leto se v eni od slovenskih šol srečamo s starši prvošolčkov, katere med tem prevzame učiteljica. Tako starši prvi dan pouka dobijo določene informacije, kaj pomeni začetek šole.

Številni mislijo, da je treba otrokom pobrati igrače, saj se še spomnijo časov, ko se je devetletka uvajala in se po njihovem mnenju otroci v prvem razredu le igrajo, kar še zdaleč ni res. Številni tudi mislijo, da bodo učitelji naredili vse sami.

Tisti otroci, ki se znajo kulturno obnašati, bodo tudi v šoli uspešni. Ne bodo motili, sodelovali bodo in bili med priljubljenimi. Najhujši problem je pri otrocih, ki recimo niso gibalno spretni in jih je ata učil igrati le nogomet. V prvem razredu se ne igra nogomet, igra se med dvema ognjema. To pomeni, da otrok obvlada povsem druge veščine, kot jih, če je vaje nogometa.

Če otroci ne obvladajo teh osnov, bodo izločeni vsakokrat, in to že na začetku igre. Ne bodo niti izbrani in se bodo počutili drugače. Ker je igra živahna in je učiteljica zaposlena z vodenjem igre, se otrok zaposli sam, kar ni v skladu s kurikulumom.

Težava je v tem, da otrok ne naučimo preprostih stvari: žoganja z lahko žogo, brez namena, da bo svetovni prvak v nogometu, temveč da preprosto zna sodelovati v igri.

Koliko se po vašem mnenju starši sploh še družijo z otroki in počnejo kaj skupaj?

Marko: Številni starši gredo z otrokom popoldne v veleblagovnice, tudi če ne kupujejo česa posebnega. Če bi se namesto tega doma igrali z žogo, bi naredili veliko korist svojemu otroku in sosedovim.

Če si vzameš čas, čutiš zadovoljstvo in vidiš, kako je z otrokom. Ta te lahko kaj vpraša, se nauči pravil, kot se pri večernem igranju igre človek ne jezi se avtomatično nauči šteti in usvoji druge zelo preproste stvari.

Tudi to, da mora včasih izgubiti, ker ni vedno najboljši. Ko bo to igro igral dovoljkrat in starše prvič pošteno premagal, bo doživel resnično zmago, kar je odlična stvar za otrokovo samopodobo. Najhuje je, da otroku rečeš: Malo sem ti pustil.

Na kaj bi še opozorili starše ob začetku šolanja?

Marko: Na šoli, kamor hodim vsako leto, imajo otroci že prvi šolski dan domačo nalogo. Deklice pridejo rdeče, ker so srečne, da imajo nalogo, fantje pa rdeči, ker so nezadovoljni, da imajo nalogo. Tudi v vrtcu so kdaj že imeli nalogo, ampak to je šola in jo lahko pričakujejo.

Domača naloga mora biti taka, da jo otrok lahko naredi sam in ga starš le nadzira, je zraven, otrok pa mora nalogo narediti čim bolj samostojno, da vidi, kako dobro je njegovo delo.

Slišati je preprosto, straši pa so vseeno nemalokrat zmedeni, kako in kaj. Zakaj?

Marko: Najtežje je to, da je informacij veliko in ne veš, katere so merodajne. Človek izbere tiste, ki ga ob utrujenosti in ob vsem preostalem, ob občutku, da stvar tako ali tako nikamor ne pelje, najmanj bremenijo. Taka pot je videti enako legalna kot katerakoli druga.

Če se starš dejansko ukvarja z otrokom, to ni stvar ur in ur, temveč dvajsetih minut vsak dan. Tako se otroci navadijo, da imajo nalogo vsak dan, da je pomembna, da ni kar tako, in vidijo svoje rezultate.

Nekaterim staršem so že v vrtcu rekli, da je njihov otrok zelo živahen, kar običajno pomeni, da je neobvladljiv ali zelo razvajen, ker mu nikoli niso postavili meje, in ponori, ko mu jo postaviš. Drugo pa je, da je kar nekaj otrok, katerih ustroj deluje drugače.

Tisti, ki so hiperaktivni, dejansko ne morejo biti pri miru. Njihovo energijo je treba uporabiti drugače, stvari drugače pripraviti.

Kaj to pomeni?

Marko: Treba je vedeti, kaj ta otrok dejansko potrebuje. Ali sam ustvarja množico signalov, ker jih ima premalo in si jih želi, ali je med tistimi, ki ga signali vznemirijo. Ko postane glasno, postane nemiren, kar pomeni, da ga je treba izločiti iz tega ali pa mu omogočiti, da ima več možnosti početja.

Mora se zamotiti, mora se mu dogajati, že če recimo grize svinčnik, je pri miru. Eni se zamotijo sami, vprašanje pa je, kako sledijo pouku. Če veš, kako in kaj z otroki s posebnimi potrebami, se da narediti zelo veliko.

Kaj?

Marko: Vsak dan je treba narediti nekaj malega, kar tudi pomeni, da bi eden od staršev moral biti vsak dan prisoten. Starši počnejo vse živo, mami se zdi najpomembnejše, da poje topel obrok, sicer je slaba mama, da mora biti vse čisto pomito ...

Očetje imajo pospravljene garaže, posesan avto, ne pomislijo pa, da mu prtljažnik lahko posea otrok, s čimer bi ta počasi postal odgovoren.

Ko je sin menjal zimske gume in želel, da jih zategnem, sem mu rekel: Ti si menjal gume, ti jih zategni. Po hrbtu je bil povsem moker, ko je ugotovil, da kolo lahko pade, če ne bo dobro zategnil vijakov. Otrok se šele tako zave, da mu dejansko daš odgovornost.

Recimo, da fantje v prvem, drugem razredu zakurijo ogenj v kaminu. Zanje ni bolj magične zadeve od ognja. Fantje morajo to opraviti v enem kosu, vendar mora biti oče ves čas zraven, otrok pa opravilo primerno opremljen. Medtem ko dekleta lahko naučiš kuhati juho tako, da jim prvič pokažeš, kako se opere meso in kako se pripravi lonec, ji drugič pokažeš, katere začimbe naj uporabi, tretjič, koliko časa se kuha.

Pri fantih je drugače, pri opravi morajo biti do konca. V tem je tudi problem pouka, ki je prilagojen dekliški verziji, zaradi česar so tudi dekleta pri pouku uspešnejša. Premalo je aktivnosti, izkaže pa se, da imajo pri njih punce težave. Že takoj, ko je treba nekaj migati, recimo pri telovadbi.

Danes se šole bojijo staršev in otroke varujejo, ker so starši pripravljene za vsako malenkost tožiti. Ko smo hodili mi v osnovno in srednjo šolo ter delali kemijske poskuse, smo bili izpostavljeni vsemu, kar je bilo.

Ko smo razvijali pokalni plin, smo stali okrog in bili tisti, ki smo se igrali. Danes se igra učitelj, otroci pa opazuje. Nove generacije nimajo izkušenj, bolj opazujejo, kar pomeni, da so nove generacije precej drugačne.

Po čem?

Marko: Večina učiteljev reče, da so drugačne, ne ve pa, kako. Otroci se ne sprašujejo po vzročnosti, ne gredo po stopnjah, imajo pa generalni občutek, ali je nekaj v redu ali ni.

Nimajo občutka za realnost?

Marko: Gre za drugačen način spremljanja življenja, človek bi rekel vzhodnjaški. Zahodna civilizacija pravi, da je najprej vzrok, šele potem posledica, vrstni red je od leve proti desni. Vzhodnjaška civilizacija je bolj celostna.

Nihče ni razmišljal, kaj bo, ko bodo te generacije, ki veliko raje nekaj pogledajo, kot preberejo, dejansko prišle. Če hočeš brati, se moraš držati reda od leve proti desni, od zgoraj

navzdol, se umiriti, kar jim ne ustreza. Razen nekaj kuharjev v naših generacijah moški nismo bili večopravilni.

Vsi smo delali le eno stvar, za nove generacije fantov pa velja, da so večopravilni, ne morejo pa določiti prioritete, katero opravilo je pomembnejše, zato delajo več stvari hkrati.

Zato mame norijo in rečejo: Tipka po računalniku, na mobitelu igra igrico, si še nekaj piše, se pogovarja z mlajšim bratom, mene pa ne sliši in mi ne odgovori, ko ga pokličem po imenu.

So kot multipraktiki?

Marko: So, nad njim pa si navdušen le na začetku, pozneje ga uporabljaš le za eno funkcijo, pa še tisto čedalje redkeje, nazadnje ga damo v škatlo in spravimo.

To, kar se dogaja z novo generacijo, je treba presekati v prvem, drugem razredu, da bodo šli lepo po vrsti. Drugače ne gre, tega doma ne bodo dobili, saj so moški izginili iz vzgoje in se s fanti vse več ukvarjajo mame.

Včasih po desetem letu, ko jih je začela metati puberteta, ženske s fanti niso imele kaj delati. Očetje pa tudi niso vedeli, kaj bi z nami. Zdaj je pa logično, da ga pelješ k psihologinji, zdravnici, greš k svetovalni delavki, če je po desetem letu kaj narobe.

Same ženske, fant pa dejansko potrebuje aktivnost in občutek pripadnosti. Nekam mora spadati, in če tega nima, si družbo najde na ulici. Na vasi so stvari enostavne, imamo gasilsko društvo, kjer so kmetije, otroci delajo na njivah.

Želite povedati, da otrok delo ne bo ubilo?

Marko: Še vedno drži, da delo osvobaja. Če je treba kaj narediti in otroku ne uspe, ima travme. Običajno grem vsako poletje vsaj na dva tabora z otroki, ki imajo cerebralno paralizo, ki so gibalno kar precej ovirani.

Sem med tistimi, ki jih goni, kot Bog mavrico. Kdaj kakšen tudi malo zajoka, na koncu pa, ko pridejo starši, so ti presenečeni nad svojimi otroki. Gre za stvari, za katere kaže, da jih ni možno narediti, pa jih naredimo. Ti otroci so zmogli vse, le prilagodili smo jim.

Otrok, ki jeseni pride v šolo, je zadovoljen, če mu doma daš možnosti, da se najde, da nekaj počne. Fantom, ki ne vedo, kaj bi, daš orodje in das maso, da naredijo opeke, s katerimi sezidajo hišo. Ko pogledamo, koliko opek je naredil, ugotovimo, da jih je osemsto. Otrok še nikoli ni naredil nečesa osemsto. Želi si, da bi zraven naredil še pasjo uto, da bi bilo tisoč opek, potem pa to dal dedku ali babici za spomin.

Če v šoli dobi lepo oceno, je to to, če pa nekaj izdelata, kadarkoli izdelek vidi, ga nekako primerja s športnim rezultatom. Zato za otroka, ki je 'vedenjc', šport ni primeren, ker mora vsak dan zmagati.

Če pa naredi kakšno konkretno stvar, kot je recimo model letala, ki ga posnamemo, kako leti, damo film na YouTube in pove sošolcem, kje ga najdejo, je glavni. Tudi če se letalo sesuje, ni nobene kazni, nobenega greha, le popraviva ga.

Je otroke treba navaditi, da so lahko zmotljivi in se stvari da popraviti?

Marko: Otrokom je treba tudi dopovedati, da ko se nekaj pokvari, ni treba tega vreči stran in kupiti novo, obstaja lepilo, marsikaj, stvari se lahko popravijo. Normalno je, da nam kaj ne uspe. Otrokom pokažem svinčnik z radirko in vprašam: Koliko je svinčnika in radirke? Radirka je skoraj vsa 'ponucana'. Zakaj? Ker so veliko radirali, ker se motijo, pa zato ni konec sveta.

Treba jim je povedati preproste stvari. Na drugi strani pa je ta želja po popolnosti, še posebej pri deklicah. Starši jih v tem podpirajo tako, da jim kupijo brisalnik za črnilo, in ko piše ter ugotovi, da se je zmotila, to pobriše z brisalnikom, napiše pravilno, medtem ko so drugi že dve vrstici naprej.

Ne pokažejo jim, da naj, če se zmotijo, prečrtajo in napišejo na novo ter sledijo. Šestemu razredu pokažem Cankarjev rokopis, da vidijo, da je popravljen in prečrtan ter ugotovijo, da se je tudi on motil, pa je prvi profesionallec, ki je živel le od peresa.

S čim si straši lahko olajšajo sobivanje z otroki oziroma jih tako vzgojijo, da se obnese na dolgo progo?

Marko: Prva stvar je, da postavijo določena pravila, ki jim pravim železni red: kdaj se gre spat, kdaj se vstaja, kako se obnaša v javnosti, kako doma, kako na obisku, kako in kdaj opraviti šolske obveznosti ...

To je najpomembnejše, kakor tudi, da te stvari niso na voljo za debato. Ko je čas za spanje, otrok ne more reči: Mami, še tri minute. Ne, takrat je čas. Za otroka je fino, da je v prostoru, kjer je, budilka, ki zazvoni, ko je čas za spanje. Otrok bo preprosto vedel.

Otroke je tudi dobro navaditi, da znajo sami izbrati, kaj bi jedli. Navajeni so le na eno stvar, tisto, ki so jim starši izbrali. Treba jih je vprašati: Za zajtrk lahko ješ čokolino ali jajce ali belo kavo in kruh?

Če je punca neješčca, bo rekla, da ne bo nič. Nič ni v ponudbi, mora izbrati eno od teh treh ... Če izbere nekaj, kar ni bilo v ponudbi, ji damo vedeti, da to ne gre. To sta disciplina in doslednost, ki sta pomembni za starše. Tako otrok dobi mejo in se navadi, kaj je na voljo, potem ni teženja: Mami, jaz bi še to, pa še to ... Osnovni red, o katerem bi se morali tudi pogovarjali, mora biti. Žal se o njem ne pogovarjajo.

Se starši bojijo, da jih otroci ne bodo imeli radi, če jim bodo postavljali meje?

Marko: Že v vrtcu, če otroka omejite, vas grdo gleda, stiska pesti, joka, škripa z zobmi, se meče po tleh, žali, vpije, da ne mara mame ... Tega se številni straši bojijo in raje ne postavijo omejitev zato, da jih imajo otroci na videz radi in imajo občutek, da so dobri straši.

Otrok bo tako ves čas čustveno izsiljeval, in ko bo odrasel, bo čustveno izsiljeval tudi partnerje, kar je slaba osnova za odnos. Karkoli jim rečeš, je narobe.

Ti otroci so res naporni in številni moški pobegnejo, pa ne pred partnerico, temveč pred otrokom, ker se enostavno ne da. Potem ženska ostane sama in, ko je otrok star deset let, ta določa firmo, barvo avtomobila ... Otroka postavi za partnerja.

Imajo starši z začetkom šole možnost, da vzpostavijo red?

Marko: Od prvega dneva šole so popoldne doma obveznosti. Če otrok prvi dan v šoli še ni dobil domače naloge, naj uredi zvezke, pogleda knjige ... Zvezke ali knjige mora najti, takrat je pospravljeno. Zelo veliko preprostih ukrepov je, ki pomagajo.

Staršem poudarjam, da otroke ne vpisujejo k 15 različnim aktivnostim, ker so ob različnih urah in se doma podre učni red. Vse se podredi različnim aktivnostim, starši otroke le še razvažajo sem in tja, otroci pa se učijo, ko imajo slučajno čas. Kako takemu otroku dopoveš, da je učenje najpomembnejša stvar? Saj ne bodo vsi baletke, nogometaši, strašni gradbeniki ...

Dostikrat starše vprašam: Kdo od staršev je otroku že rekel: Nisi dokončal domače naloge, ne greš na trening košarke, dokler ne opraviš do konca. Včasih dvigne roko le eden. Vprašam, kako se je obneslo, in pove mi, da je zadovoljen. Naslednjič otrok ve, da mora narediti nalogo.

Kaj pa obveznosti do doma?

Marko: Za mnoge je dom le hotelska storitev, straši pa so sluge, kar so si izbrali sami. To vlogo je pozneje težko zamenjati, saj se otroci tako navadijo in jim je to povsem normalno. Tega je na žalost čedalje več. Otrok je center njihovega finančnega sveta, ne pa časovnega.

Ljudje so pripravljeni dati vse, razen tistega, kar je res nekaj vredno. Tudi za domača opravila rečejo: Kakšno opravilo pa naj jim naložim, mi smo v bloku? Vprašam jih, ali je treba počistiti pod lijakom in ali zna njihova štiriletna punčka zložiti ven steklenice eno po eno, namočiti s šprico, pobrisati z mokro in s suho krpo ter steklenice zložiti nazaj. Odgovorijo mi, da bi to predolgo trajalo in je hitreje, če naredijo same.

Na vprašanje, kaj naredijo s časom, ki ga prihranijo s tem, ko naredijo vse same, in ali gredo v kino ali dajo noge na kavč, odgovorijo, da ne. Kakšen smisel ima potem to, pa še otrok je nezadovoljen.

Če mu rečeš, da pospravi in ga še pohvališ, bo zadovoljen. Ko pride domov še oče, otroka pohvalimo očetu, ki pogleda, kako je delo opravljeno, in še on pohvali otroka. Naslednji dan bo hotela pomiti celo kopalnico.

Otrok obvlada te stvari sam, če mu dovoliš delati. Potem je še vesel in zadovoljen, ko pa pride v šolo in učiteljica reče, da kaj naredi, ima toliko izkušenj, da mu to ni noben problem. Tisti, ki pa nimajo nobenih izkušenj, jim je pretežko, ker jim je brez zveze delati.

Otroke podcenjujemo?

Marko: Zelo, po drugi strani pa imamo visoka pričakovanja, hkrati jim ne dajemo izkušenj niti priložnosti, da so kdaj neuspešni. To ni nič posebnega, naj ponovijo vajo.

Si lahko tudi straši privoščijo zmotljivost?

Marko: Normalno je, da starši naredijo napake, saj niso postali starši s šolo. Dejansko nisi pripravljen na otroka in ne veš, kako. Tudi od staršev in starih staršev se težko učiš, ker so od generacije do generacije razlike, vse ne pride v poštev.

Ko narediš napako, je pomembno le, da imaš dober stik z otrokom. Če imaš dober stik, lahko narediš napak še pa še, pa ne bo nič narobe in bo otrok mogoče sam ponudil boljšo rešitev.

Če pa nisi v stiku z otrokom, če mu le kupuješ in daješ, potem se bo otrok hitro postavil stran od tebe in ti zameril vsako malenkost. Najstnik je od hudiča, ko je enkrat odtujen od družine. Kakršen bo odnos med staršem in otrokom v najstništvu, bo večinoma ostal do konca življenja.

Kako pa je s pričakovanji staršev?

Marko: Na predavanju rečem, da so vsi v vsakem primeru vpisali odličnjake, nasmehov je še pa še, ker pričakujejo, da so njihovi otroci bistri, da bo učiteljica znala ...

Vendar ni stvar le v tem. Stvar je v delovnih navadah, ali je otrok vodljiv ali sledi. Pomembno je tudi to, ali so straši otroku povedali, da je učitelj njegov šef.

Številni starši svoja pričakovanja zreducirajo na vikend in jih potem gnjavijo v soboto in nedeljo. Ti otroci, ki nimajo vsaj enega dneva prostega, se ne veselijo ponedeljkov, ker so ves čas v šoli. Vmes mora biti kakšen dan počitka, da si otrok oddahne, za kar je nedelja najboljša, petek popoldne pa idealen za otrokovo nalogo.

Napisala: Suzana Golubov, foto: Goran Antley